

> Retouradres Postbus 43006 3540 AA Utrecht

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

directie Strategie
afdeling Beleid, planvorming
en instrumentontwikkeling

Catharijnesingel 59
3511 GG Utrecht
Postbus 43006
3540 AA Utrecht
www.nvwa.nl

Contactpersoon
H. Maurice
h.maurice@nvwa.nl

Onze referentie
TRCNVWA/2022/

Bijlagen
1

Datum 13-01-2022
Betreft Managementreactie IG-NVWA op BuRO risicobeoordeling
bloembollenketen

Geachte heer Staghouver,

In 2019 heb ik uw ambtsvoorganger het advies van de directeur bureau Risicobeoordeling & onderzoek (BuRO) aangeboden over de risico's van de bloembollenketen. Bijgevoegd vindt u mijn eerder aangekondigde integrale reactie op de aanbevelingen die de directeur BuRO in de risicobeoordeling aan mij heeft gericht en de (beoogde) doorwerking ervan in het NVWA-toezicht.

Aanleiding

De bloembollenketen is een zichtbare en internationaal bekende productieketen, met een belangrijke economische productiewaarde. Zij levert een diversiteit aan bloembolproducten die in de maatschappij worden gewaardeerd. Er kunnen echter ook risico's voor o.a. planten, natuur, milieu en mensen ontstaan bij de import, veredeling, vermeerdering, productie en verhandeling van bloembolproducten. BuRO heeft de relevantie van mogelijke gevaren voor met name planten en mensen afgewogen voor de Nederlandse bloembollenketen en de van toepassing zijnde risico's beoordeeld. Op basis daarvan heeft BuRO de belangrijkste bevindingen vastgesteld, conclusies getrokken en adviezen opgesteld voor de Inspecteur-Generaal van de NVWA

Conclusies

De geïdentificeerde risico's in het advies zijn in hoofdzaak gerelateerd aan de publieke belangen plantgezondheid (het optreden van ziekten en plagen) en de volksgezondheid (agentia of pathogenen die potentieel schade aan de humane gezondheid kunnen toebrengen). De conclusies en aanbevelingen vanuit de risicobeoordeling richten zich met name op de introductie en beheersing van schadelijke (quarantaine)organismen (fytosanitaire risico's) en de impact van (residuen) van gewasbeschermingsmiddelen. Deze thema's herken ik vanuit de dagelijkse toezichtpraktijk.

Advies aan de IG NVWA

De risicobeoordeling van BuRO geeft een breed beeld van de risico's in de bloembollenketen. Op basis hiervan wordt aan mij een aantal aanbevelingen gedaan om de geïdentificeerde risico's te beperken. Alvorens hier inhoudelijk op in te gaan, merk ik op dat een deel van de aanbevelingen reeds een plaats heeft of opvolging geniet binnen de NVWA (bijvoorbeeld in de werkgroep Fytobewaking, o.a. aanbeveling 1-4) of is opgepakt door/in samenspraak met departement LNV en/of andere betrokkenen (aanbeveling 6-8). Daarbij is het van belang de risico's en de

daaraan gekoppelde aanbevelingen te bezien in het licht van de nu geldende wet- en regelgeving en de huidige inzet van toezicht- en handavingsinstrumenten om bepaalde risico's te beheersen. Niet-naleving van deze wet- en regelgeving brengt (mogelijk) aanvullende risico's met zich mee. Inzet van effectieve en risicogerichte handhaving kan zulke risico's in beeld brengen en verminderen. Ten slotte merk ik op dat na de publicatie van de risicobeoordeling de Plantgezondheidsverordening (Verordening EU 2016/2031) in werking is getreden, hetgeen o.a. zijn weerslag heeft op de classificatie van enkele pathogenen ("deregulering") die relevant zijn voor de bloembollenketen.

Mij wordt als volgt geadviseerd:

Aanbeveling 1

Verkrijg beter zicht op de bestemming (veredeling, commerciële teelt, bloembollenproductie, bolbloemproductie, detailhandel, directe verkoop aan de eindgebruiker) van geïmporteerde bloembollen. Gebruik deze informatie voor het inrichten van een systeem om geïmporteerde bloembollen beter te kunnen monitoren op aanwezigheid van schadelijke organismen. Communiceer aan de sector de fyto-sanitaire risico's die kleven aan het importeren van bloembollen en dan met name de import van soort-herkomst-combinaties waarmee nog weinig ervaring bestaat.

Reactie op aanbeveling 1

BuRO concludeert dat via import of invoer van bloembollen en/of andere planten en plantaardige producten nieuwe (nog onbekende) schadelijke organismen in Nederland kunnen worden geïntroduceerd. Het merendeel van de (relatief beperkte) importstroom bloembollen is echter bestemd voor de "verpakte" markt richting de consument (via kleinverpakking en broeierij) en vormt daarmee een beperkt tot geen fyto-sanitair risico. Die bloembollen die wel bestemd zijn voor opplant in Nederland komen onder het toezichtregime van de Bloembollenkeuringsdienst (BKD) en zijn daarmee "in beeld". Dit houdt in dat (visuele) controles worden uitgevoerd bij import en tijdens de teelt, aangevuld met risicogerichte controles/monsternames tijdens de teelt (zgn. "fyto-bewaking"). De bevindingen uit de controle tijdens teelt en uit de fyto-bewaking tonen aan dat het risico op insleep van schadelijke organismen momenteel afdoende wordt beheerst.

Aanbeveling 2

*Dring er bij beleid op aan een nultolerantie voor *Ditylenchus dipsaci* in uitgangsmateriaal te behouden en dring er bij de sector op aan om hygiënische maatregelen te blijven nemen om verspreiding van *Ditylenchus dipsaci* in de land- en tuinbouw tegen te gaan.*

Aanbeveling 3

*Houd inzichtelijk hoe ver *Meloidogyne chitwoodi* en *M. fallax* zijn verspreid in Nederland en dring er bij beleid en sector op aan dat verdere verspreiding van *M. chitwoodi* en *M. fallax* via uitgangsmateriaal en aanhangende grond zoveel mogelijk wordt voorkomen.*

Reactie op aanbevelingen 2 en 3

BuRO benoemt een aantal EU-quarantaineorganismen die in Nederland gevestigd zijn en een relatie hebben met de bloembollenketen, waaronder de bodemorganismen *Ditylenchus dipsaci*, *Ditylenchus destructor*, *Meloidogyne chitwoodi* en *Meloidogyne fallax*. Uit de toezichtresultaten van 2015-2018 (teelt, import- en exportkeuringen) en/of het aantal notificaties (meldingen van vondsten van quarantaineorganismen) die Nederland ontvangt vanuit 3e landen, kan worden

afgeleid dat het risico op insleep en/of verdere verspreiding van genoemde Q-organismen via uitgangsmateriaal en aanhangende grond met de huidige maatregelen (nl. inspecties) afdoende wordt beheerst. De NVWA zal deze dan ook voortzetten. Voor de volledigheid merk ik op dat *Ditylenchus destructor* met de inwerkingtreding van de Plantgezondheidsverordening is gedereguleerd voor bloembollen en de status van *Ditylenchus dipsaci* is verlaagd van Q-organisme naar Regulated Non Quarantine Pest (RNQP). De BKD is daarmee nu de competente autoriteit met betrekking tot dit pathogeen.

Aanbeveling 4

Voer als NVWA steekproefsgewijs controles uit op Tobacco Ringspot virus (TRSV) en communiceer aan de sector de risico's. Overweeg bij herhaalde vondsten in bloembollen een voorstel in te dienen bij de Europese Commissie en andere lidstaten om de EU-regelgeving voor dit virus aan te scherpen waarbij meer garanties worden gegeven dat bloembollen vrij zijn van het virus.

Reactie op aanbeveling 4

TRSV is een quarantaine organisme dat nog niet gevestigd is in Nederland. In 2015 en 2018 werd TRSV niet aangetroffen binnen de fyto-bewaking die jaarlijks door de NVWA wordt uitgevoerd, noch werd in grondmonsters de vector *Xiphinema americanum* aangetroffen. Met deze vinger aan de pols via de fyto-bewaking wordt het risico van dit virus vooralsnog afdoende beheerst.

Aanbeveling 5

Stimuleer en ondersteun verdere initiatieven op het gebied van geïntegreerde plaagbestrijding (Integrated Pest Management of IPM), met bijzondere aandacht voor bodempathogenen, waarbij verdere vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen samen gaat met een teelt van gezonde bloembollen.

Reactie op aanbeveling 5

Ik onderschrijf het advies van BuRO om verdere initiatieven op het gebied van IPM te ondersteunen met als doel de inzet van chemische gewasbeschermingsmiddelen verder te verminderen. Ik zie daarbij ook een taak voor het beleid en primair de sector (inclusief toeleverende bedrijven en adviseurs) zelf. Toezicht en handhaving spelen een rol bij wettelijke referentiekaders. Telers zijn verplicht (Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden, Wgb) een gewasbeschermingsmonitor bij te houden. In de gewasbeschermingsmonitor moet niet alleen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen worden geregistreerd maar ook op welke wijze bij de behandeling van uitgangsmateriaal, tijdens het telen en bij de behandeling van geogste planten of ander plantaardig materiaal, invulling en uitvoering is gegeven aan de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijken en geïntegreerde gewasbescherming. Er moet sprake zijn van een "deugdelijk" ingevulde gewasbeschermingsmonitor. Dit geldt overigens niet alleen in de bloembollenteelt, maar voor alle plantaardige sectoren. De NVWA ziet bij haar inspecties momenteel alleen toe op de aanwezigheid van een gewasbeschermingsmonitor en heeft behoefte aan aanvullende criteria om ook een inhoudelijke toets op 'deugdelijkheid' uit te kunnen voeren. Deze criteria zouden eventueel kunnen voortvloeien uit een door het ministerie op te stellen beleidsregel of uit door sectoren op te stellen "Gidsen voor goede praktijken" die door de minister als voldoende zijn beoordeeld. De NVWA heeft de beleidsdirectie in dit verband geadviseerd over mogelijke inhoudelijke referentiekaders en essentiële informatie voor de door de teler bij te houden gewasbeschermingsmonitor op het gebied van IPM.

Aanbeveling 6

Bevorder de evaluatie van de toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen, vanwege mogelijke overschrijding van de kwaliteitseisen voor het milieu.

Reactie op aanbeveling 6

BuRO wijst in relatie tot de overschrijding van milieukwaliteitsnormen in oppervlaktewater in haar advies o.a. op de "stapeling" van middelen met dezelfde werkzame stof. Dit aspect heeft al aandacht gekregen van beleid, NVWA en Ctgb. Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) heeft, mede op basis van inventariserend werk van de NVWA, inmiddels advies uitgebracht aan het ministerie van LNV over maatregelen om deze stapeling te voorkomen en ook eigen acties tot wijziging van wettelijke gebruiksvoorschriften in gang gezet. Ik zal de bevindingen uit dit traject, en verdere besluitvorming daarover, waar nodig betrekken bij de inrichting van het toezicht.

Aanbeveling 7

*Bevorder de ontwikkeling van maatregelen op gebied van compostering van bloembollen, zodanig dat de uitgroei en verdere verspreiding van azol-resistente *Aspergillus fumigatus* wordt geminimaliseerd.*

Aanbeveling 8

Bevorder de inzet van alternatieven voor het gebruik van azolen in de bloembollenteelt.

Reactie op aanbevelingen 7 en 8

Het Ctgb heeft per februari 2021 besloten om het wettelijk gebruiksvoorschrift aan te scherpen voor azoolhoudende middelen die worden toegepast in de bloembollen- en bolbloemteelt. Zo moet langdurige opslag van plantaardig restmateriaal met azolen worden voorkomen. Bij het aangepaste gebruiksvoorschrift hoort een protocol dat de juiste verwerking vastlegt. Het protocol schrijft voor dat azoolhoudend afval moet worden afgedekt en ten hoogste twee weken mag worden opgeslagen. Het mag onder strikte voorwaarden worden verbrand, vergist of gecomposteerd en uitgereden. In 2021 worden de effecten van de opgelegde maatregelen gemonitord en zal verder onderzoek plaatsvinden. Waar nodig wordt het protocol aangepast aan nieuwe inzichten. Daarnaast wordt ook onderzoek gedaan naar andere mogelijke bronnen van resistente schimmels op plantaardig restmateriaal. De NVWA voert in dit verband in 2021 inspecties uit onder de noemer "Controleren, registreren en informeren" en zal in een vroegtijdig stadium over de naleving van het protocol terugkoppelen richting de sector en beleid. Met betrekking tot de inzet van alternatieven voor het gebruik van azolen, is primair de sector zelf aan zet. In het kader van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 draagt de overheid bij aan de ontwikkeling van weerbare plant- en teeltsystemen waardoor de behoefte aan chemische middelen, waaronder azolen, afneemt.

Aanbeveling 9

Onderzoek of bloembollen die worden aangeboden voor consumptie voldoen aan de wetgeving op het gebied van levensmiddelen, in het bijzonder op de aanwezigheid van residuen van gewasbeschermingsmiddelen.

Reactie op aanbeveling 9

Gewasbeschermingsmiddelen bestemd voor de bloembollenteelt worden bij de toelating niet apart beoordeeld op voedselveiligheidsrisico's voor consumenten, aangezien bloembollen niet primair geproduceerd worden voor humane

consumptie (geen voedselgewas). Indien er toch consumptie van bloembollen plaatsvindt, kan hierdoor een risico voor de voedselveiligheid ontstaan vanwege mogelijke aanwezigheid van residuen van gewasbeschermingsmiddelen. Zoals BuRO ook aangeeft vindt consumptie van bloembollen slechts op beperkte schaal plaats (bv. ingemaakte tulpenbolletjes of tulpenwodka). Bloembollen zijn in de residuenwetgeving (EU Verordening 396/2005) niet als productcategorie aangewezen. Daarom zijn er geen aparte wettelijke normen (Maximum Residu Limieten, MRL's) voor bloembollen vastgesteld en geldt de "default" MRL van 0,01 mg/kg voor ieder middel. Producenten dienen zich er van te vergewissen dat het gehalte aan residuen van gewasbeschermingsmiddelen in de bloembollen die zij voor de productie van voedingsmiddelen gebruiken, niet meer bedraagt dan deze MRL van 0,01 mg/kg. Ook de telers hebben hierin een verantwoordelijkheid zodra zij hun bloembollen bewust/gericht produceren/bestemmen voor humane consumptie. Hetzelfde geldt voor het voldoen aan andere wettelijke eisen die gesteld worden aan (de productie van) levensmiddelen. Ik zal hiervoor in mijn reguliere contacten met de sector aandacht vragen. Bij een (kleinschalige) gerichte controle bij bloembollen die ter consumptie werden aangeboden in 2019, werden geen residuen van gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen.

Aanbeveling 10

Zet in op betere naleving van het juiste gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bollensector, waarbij aandacht dient te zijn voor het gebruik van niet toegelaten middelen en het juiste gebruik van wel toegelaten middelen.

Reactie op aanbeveling 10

Ik hecht ik er in de eerste plaats aan te benoemen dat BuRO bij het formuleren van haar conclusies nog uit is gegaan van de uitkomsten van de nalevingsmeting van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (bedrijfsinspecties) van 2014. Uit recenter onderzoek blijkt dat de overall naleving sterk is verbeterd (van 55% in 2014 naar 89% in 2018), maar met name ten aanzien van de toepassing van middelen conform toelating en/of gebruiksvoorschriften nog tekort schiet. Ook uit andere typen inspecties zoals toepassingsinspecties, risicogerichte inspecties, inspecties in grondwaterbeschermingsgebieden komen aanwijzingen van niet-toegelaten gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Zo vormt het verboden gebruik van het (carcinogene) formaldehyde in dompelbaden een risico voor de humane gezondheid (inhalatie). Bij de aanpak van het verboden gebruik van formaldehyde zal ik de samenwerking zoeken met de Inspectie SZW aangezien het gebruik van dit middel ook aan de arbeidsomstandigheden raakt. Daarnaast ziet de NVWA-IOD een aantal mogelijke frauderisico's, waaronder het illegale gebruik van niet-toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en de handel daarin. Deze bevindingen, tezamen met een aantal recente ontwikkelingen (zoals motie Boswijk omtrent illegale handel in gewasbeschermingsmiddelen¹), zijn aanleiding om in 2022 en daarop volgende jaren het risicogericht toezicht op een juist gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de handel in en het gebruik van niet-toegelaten middelen nadrukkelijk voort te zetten.

Concluderend

De analyse van de BuRO-bevindingen maakt duidelijk dat de fytosanitaire risico's en het (juiste) gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ook de komende jaren de

1 Tweede Kamer, vergaderjaar 2020–2021, 27 858, nr. 549

directie Strategie
afdeling Beleid, planvorming
en instrumentontwikkeling

Datum
13-01-2022

Onze referentie
TRCNVWA/2022/

aandacht zullen (blijven) vragen binnen het toezicht van de NVWA, hetzij via voortzetting van de huidige maatregelen of door inzet van nieuwe activiteiten. In haar meerjarenagenda² heeft de NVWA de belangrijkste risico's en ontwikkelingen op deze terreinen in de breedte geschetst en wordt tevens een doorkijk gegeven op de toezichtactiviteiten die de NVWA hieraan wil/zal verbinden.

Ik zal deze inhoudelijke reactie op de adviezen uit de risicobeoordeling bloem-bollenketen uiterlijk op 28 januari 2022 publiceren op de website van de NVWA bij de reeds eerder geplaatste risicobeoordeling.

Hoogachtend,

Gerard Bakker
Inspecteur-Generaal NVWA

² <https://www.nvwa.nl/documenten/nvwa/organisatie/meerjarenagenda/publicatie/meerjarenagenda-nvwa>